

ALİ CANİB (YÖNTEM)'İN ŞİİRLERİ-I

Hakan SAZYEK

Genç Kalemler hareketi (1911), Türk edebiyatının önemli dönüm noktalarından birini oluşturur. Amacı dili sadeleştirmek ve edebiyatı da buna paralel olarak millileştirmek olan bu hareket, işlevini büyük ölçüde gerçekleştirerek edebiyat tarihimizdeki yerini almıştır. Genç Kalemler hareketini başlatanlar Ömer Seyfettin (1884-1920), Ali Canib (1887-1967) ve Ziya Gökalp (1876-1924)'tır. Bu üçlü, söz konusu hareketin nazarı ve felsefi temelini oluşturmuş; hikâye ve şiir türündeki edebî ürünleriyle de örneklerini vermişlerdir. Dolayısıyla, gerek hareket sırasında ve gerekse sonrasında Türk edebiyatına değerli hizmetleri olmuştur.

Edebiyatımızda böylesine önemli yerleri olan bu üç edebiyatçıdan Ziya Gökalp ve Ömer Seyfettin'in edebî kişilikleri ve fikrî yönleri hakkında birçok çalışma yapılmış, eserleri yeni harflerle yayımlanmıştır¹. Ancak, Ali Canib'in edebî kişiliği ve eserleri hakkında, ne yazık ki, bu güne kadar kayda değer bir çalışma yapılmamıştır². Ayrıca edebiyat

1 Burada, araştırmamanın konusu gereği sadece şiir türündeki yayınları vermekle yetiniyoruz: Araştıran ve hazırlayan: Fevziye Abdullah Tansel, *Ömer Seyfeddin'in Şiirleri*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1972, VII-86 s.; araştıran ve hazırlayan: Fevziye Abdullah Tansel, *Şiirler ve Halk Masalları*, Ziya Gökalp Külliyyatı I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1977, XL-432 s.

2 Ali Canib hakkında tek monografik çalışma, Sadettin Nüzhet Ergun tarafından yapılmıştır: *Ali Canib, Hayalı ve Eserleri* (Cumhuriyet Kitabhânesi, İstanbul 1937). Edebî görüşlerini içeren makaleleri hakkında Necmiye Güneşlioğlu'nun "Ali Canib Yöntem'in Makaleleri" (Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara 1988) konulu çalışmasında, şairin bazı makalelerine yer verilmemiştir. Ayrıca yeni harfli metinlerde de okuma yanlışları mevcuttur. Onun hakkında yayımlanmış bir kaç makale ise -Fevziye Abdullah Tansel'in "Ali Canib Yöntem" (TTIC *Belleten*, C. 32, S. 125, s. 55-77) başlıklı çalışması dışında- edebî kişiliğine dair yeterli bilgi vermekten uzak, bilimsel niteliği olmayan çalışmalardır. Ali Canib hakkında dikkate değer bir incelemenin ise yurt dışında yapılmış olduğunu görüyoruz. Prof. Dr. Martin Hartmann, Tanzimat dönemi ve sonrasında eser vermiş yirmi beş şair ve yazar hakkındaki incelemelerini içeren *Dichter der neuen Türkei* (Berlin 1919) adlı kitabında Ali Canib'e de yer vermiş (s. 95-111) ve onun "Şarkın Ufukları", "Turan'ın Yolu" ve "Yaprak" şiirlerini Almancaya çevirerek yayımlamıştır.

tarihlerimizde onun tenkitçi yönü ve edebiyat tarihçiliğine yönelik çalışmalarına daha çok ağırlık verilmiş; şairliği üzerinde bilimsel bir çalışma yapılmamıştır. Bununla birlikte o, şiir türünde de güzel eserler vücuda getirmiş, çocukluk yaşlarından başlayarak on sekiz yıl gibi ömrünün büyük bir bölümünü bu türe vermiştir.

Ali Canib'in şiirleri dikkatle okunduğunda, onun bu yıllan boşa geçirmemiş olduğu görülür. İlk manzumelerinde Divan şiirinin biçim ve hayal özelliklerinden etkilenmiş olan şair, geçen yıllar içinde sanatını geliştirmiş, etkilenmelerini sürdürmekle birlikte kendi şair kişiliğini de kazanmıştır. Onun şiir hayatını, bu etkilenmelerin kaynakları ve kendi kimliğini bulma çabalarını ölçüt alarak, beş döneme ayırmak mümkündür:

- A- Etkilenme ve arayışlar,
- B— geçiş süreci,
- C- Fecr-i Ati edebî topluluğu içinde,
- Ç- Genç Kalemler"de,
- D- şiirde son yıllar.

Ali Canibin şairliğini incelemeye yönelik olan bu çalışma, aynı başlığı taşıyan iki yazıdan oluşmaktadır. İlk yazıda onun şiirinin evreleri değerlendirilmiş ve ilk iki dönemde yazdığı yirmi iki manzumeye yer verilmiştir, ikinci yazıda ise şiirlerindeki biçim ve muhteva özellikleri değerlendirilecek ve son üç döneme ait şiirleri verilecektir. Ayrıca, bu çalışmayla birlikte Âli Canib'in bütün şiirleri ilk kez bir araya getirilmiş ve yeni harflerle yayımlanmış olacaktır.

I- ALİ CANİB'İN ŞİİRİNDEKİ DÖNEMLER

A- Etkileniş ve Arayışlar:

Ali Canib, şiir yazmaya henüz on beş yaşında başlamıştır. Gazel tarzında yazılmış olan ve bu gün elimizde ancak üçü bulunan bu şiirlerde Türkçe söyleyiş, aruz kalıpları içerisinde başarılı bir biçimde yerleştirilmiştir. İbnül Emin Mahmut Kemal'in deyişle "Çocuk denecek bir sinde"³ aruzu böylesine özümsemiş olması dikkat çekicidir. Yer yer imale ve medlerin var oluşu ise bu başarıyı pek gölgelemez. Onun yıllar sonra

3 *Son Asır Türk Şairleri*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1969, cüz: I, s. 190.

bilinçli bir tutumla mücadelesini vereceği, Türkçeyi edebî bir dil haline getirme isteği ve Türkçe söyleyiş zevk¹,

Kâfirin başka cihetlerde mi bilmem gönlü
Kulak asmaz niye bir an bile efsânemize⁴

beytinde görüldüğü gibi, bu ilk şiir denemelerinde kendisini göstermektedir. Bunların yanında, ifadelerindeki rindâne hava da Ali Canib'in ilk şiirlerinde, bir Muallim Naci etkisinin varlığını açıkça ortaya koymaktadır. Nitekim şair, Sadettin Nüzhet Ergun'a gönderdiği bir yazıda, bu etkiyi bizzat dile getiriyor:

"Bana sade Türkçe ve millî edebiyat zevkini ilk aşlayan Muallim Naci'dir. Nesir ve nazmındaki vuzuh, fikirlerindeki mahallilik, zayıf fransızcasıyla çok muvaffak tercümelemeler yapmasına rağmen alafırangalıktan içtinabı, aynı zamanda teceddüd perverliği, konuşma dilinin îcabatına göre nazım lisanının tashihine tarafdarlığı, Muallim Naci'yi bana ilk edebiyat muallimi yapmıştır. Ve bütün fikriîferim oradan yürümüştür. İyi veya fena bütün manzumelerimde görülen nazım kusesuzluğunu; zihafan, imaleden azade oluşunu ben Muallim Naci'ye medyunum."⁵

Bu ilk şiirlerdeki Naci etkisi sadece söyleyişte değildir. Onun iki gazeline muhteva, "meyhane, sevgili ve şarap" üçgeni içerisinde örülmüştür. Bu da

Ayâğ-ı bade elimde o yâr gönlümde
Çerâğ-ı hecr yanar gam-nisâr gönlümde⁶

diyen genç Ali Canib'in, ilk şiirlerinde muhteva bakımından da "Mes'ûd-i Harâbâtı'nin izinde olduğuna bir örnek oluşturmaktadır.

Canib, bunlardan bir yıl sonra, 1319/1903'te yazdığı "yok" redifli gazeline⁷ ise Nabî etkisinde görülür. Fikir örgüsünün ağırlığı oluşturduğu şiirde "insanın kader karşısındaki yeri" gibi hakimane tarzın belliğin nitelikleri hakimdir.

Şairimizin, nazımındaki ilk döneminin ürünü olan bu üç gazel, Naci'nin kendisi üzerindeki etkilerini yansıtmakla birlikte, aynı zamanda

4 *Geçtiğim Yol*, Halk Kitabhânesi, Ahmediye Matbaacılık Şirketi, İstanbul 1334/1918, s. 36.

5 Sadettin Nüzhet Ergun, *Türk Şairleri*, C. I, s. 408.

6 *Geçtiğim Yol*, s. 34.

7 a.g.e., s. 38-39.

onun bir arayış içinde olduğunu da ortaya koymaktadır. Aynı şiir formunun değişik tarzları arasındaki gidiş gelişler, bu şiir dünyasının tanıdığı imkânlar içerisinde yer alan faaliyetler olarak da değerlendirilebilir. Ancak, Ali Canib'in bu ilk dönemin sonunda girdiği suskunluğu, dört yıl sonra 24 Kânûn-ı sâni 1322 /6 Şubat 1907'de yazdığı "Benim Aşkım"⁸ adlı bir sone ile bozmuş olması, onun bu süre zarfında tercihini batı şiirinin yeni biçimlerinden yana koyduğunu gösteriyor. Nitekim Canib, bu tarihten sonraki manzumelerinde klâsik şiirimizin biçimlerini kullanmayacaktır. Bu bilgilerin ışığında Ali Canib'in şiirdeki ilk yıllarını "etkileniş ve arayışlar dönemi" olarak nitelemek mümkündür.

B- Geçiş Süreci:

Ali Canib'in Divan şiiri etkisinde yazmış olduğu ilk şiirlerle 1907'den itibaren yazmaya başladığı yeni tarz şiirlerin arasında dört yıllık bir suskunluk süreci olduğunu önceki bölümde belirtmiştik. Bu süreç içerisinde, sonunda ortaya koyduğu edebî ürünlerin tarzından anlaşılacağı üzere, Ali Canib'in şiir çizgisini yerleştireceği konumu belirlemiş olduğunu söyleyebiliriz.

Bu suskunluk döneminin sonunda kaleme aldığı "Benim Aşkını"⁹ başlıklı "ilk sone"si, Ali Canib'in şiir faaliyetindeki ikinci dönemin başlangıcını oluşturur. Bu süreç, şairin Fecr-i Âti edebî topluluğuna katıldığı Mart 1909'a kadar devam eden iki yıllık bir zaman dilimini kapsar.

Ali Canib, bu süre içinde on dokuz şiir yazmıştır. Ayrıca onun, çeşitli edebiyat dergilerinde yayımlanan ilk şiirleri de bu döneme aittir. Bu sırada Selanik'te bulunması dolayısıyla şiirleri de *Bağçe*, *Kadın* ve *Hüsün ve Şiir* gibi aynı şehirde çıkan dergilerde yayımlanmıştır. Yine bu yıllarda, İstanbul'da yayımlanan *Aşiyân'a*, da şiirler gönderdiğini görüyoruz.

Canib, 1907-1909 yılları arasında yazdığı şiirlerde biçim ve öz bakımından Servet-i Fünuncuların etkisindedir. İşlediği aşk, doğa, hayat gibi temaları ele alış tarzında bu etkileniş kendisini açıkça gösterir. Dolayısıyla o, şiirinin ilk yıllarında Divan şiirinden etkilenmişken bu ikinci dönemde, yön değiştirmekle birlikte etkilenmeyi sürdürmüştür. Ayrıca onun aşkı ve hayatı değerlendirişinde yer yer romantizmin izlerini de bulmak mümkündür. Bu şiirler, "mübtedî bir heveskârın vücude getir-

8 a.g.e., s. 32-33.;

9 Bkz.: 8. dipnot.

diği taklidi parçalar"¹⁰ olmanın yanında Ali Canib'in şiirde kişiliğini buluşunun ilk belirtileri olma özelliğini de taşımaktadırlar.

C- Fecr-i Âti Edebî Topluluğu İçinde:

Ali Canib'in şiirindeki üçüncü evreyi Fecr-i Âti edebî topluluğu içinde bulunduğu dönem oluşturur. Bu dönem, Fecr-i Âti'nin edebî hayata doğuşunu bildiren bir haberin *Servet-i Fitrêûra*'da yayımlandığı 12 Mart 1325/25 Mart 1909 tarihinde başlamış¹¹ ve 30 Eylül 1326/13 Ekim 1910'da grup içinde çıkan bir anlaşmazlık sonucunda Ali Canib'in de topluluktan ayrılan üyelere katılmasıyla sona ermiştir. Fecr-i Âti topluluğunun adını ilk kez duyurduğu haberle "Fecr-i Âti Encümen-i Edebîsi Beyännâmesi"nin yayımlanışı¹² arasında on bir aylık bir süre vardır. Ali Canib'in adı, Fecr-i Âti çevresinde ilk defa bu beyanname ile anılıyordu¹³. Ancak şair, bilinen başlangıcın öncesindeki söz konusu on bir aylık süre zarfında grubun yayın organı olan *Servet-i Fünûn*'da şiirlerini yayımlamaya başlamıştı. Bu nedenle onun Fecr-i Âti'ye katılım tarihi olarak 25 Mart 1909'u vermek gerekir.

Ali Canib, bu dönemde yirmi şiir yazmıştır. Bunların on ikisini, üyesi bulunduğu topluluğun yayın organında yayımlarken *Kadın*, *Bağçe*, *Hüsün* ve *Şiir* ve *Resimli Kitab* gibi dergilerde de şiirlerini bastırmıştır¹⁴,

Burada, Fecr-i Âti'nin edebî durumundan kısaca söz etmek istiyorum¹⁵. Öncelikle bu topluluğu oluşturan gençler arasında düşünce

10 Sadettin Nüzhet Ergun, a.g.e., C. I, s. 407-408.

11 *Servet-i Fünûn*, C. 36, S. 930, 12 Mart 1325/25 Mart 1909, (İlave kısmı), s. 147.

12 a.g.d., C. 38, S. 977, 11 Şubat 1325/24 Şubat 1910, s. 227.

13 Prof. Kenan Akyüz'ün, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri* adlı çalışmasında adı geçen beyannameye imza koyan şairlerden, içlerinde Ali Canib'in de bulunduğu sekiz şairin adı verilmez. Bu eksiklik, eserin makale ve kitap olarak yapılan hiçbir baskısında giderilmemiştir. Bu konuda bkz.: *Türkoloji Dergisi*, C. I I, S. I, s. 145; 4. bs., Mas Matbaacılık, Ankara, tarihsiz, s. 144.

14 Değerli araştırmacı merhume Fevziye Abdullah Tansel, "Ali Cânib Yöntem" (bkz.: 2. dipnot) adlı makalesinde Ali Canib'in *Servet-i Fünûn*'da üç şiirinin yayımlanmış olduğunu belirtiyor. Bu bilgi yanlışlığı, merhum Sadettin Nüzhet Ergun'un *Ali Canib Hayalî ve Eserleri* (bkz.: 2. dipnot) adlı kitabındaki eksik bilgilerin temel alınmasından kaynaklanmaktadır, sanıyoruz. Oysa şairin bu dönemde adı geçen dergide on üç şiiri yayımlanmıştır. Bunlardan "Ân-ı Meftûr" da daha önce "Ömr-i Meftûrum" başlığıyla *Bağçe* dergisinde yayımlanmıştır.

15 Fecr-i Âti hakkında geniş bilgi için bkz.: Kenan Akyüz, a.g.e., s. 143-158; Hayriye Topçuoğlu, "Fecr-i Âti Edebî Topluluğunun Dil ve Edebiyat Görüşleri", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara 1987; Hasan Âli Yücel, *Edebiyat Tarihimizden*, 2. bs., İletişim Yayınları, İstanbul 1989.

ve zevk ortaklığının bulunmadığını belirtmek gerekir. Onları bir araya getiren etkenler estetik kaynaklı olmaktan çok, Edebiyat-ı Cedidecilerin yerine geçmeyi arzulamak gibi sanat dışı sayılabilecek özellikler göstermektedir. Bundan dolayı da, Ahmet Haşim'in dışında, belirgin ve tutarlı bir şiir görüşü ortaya koyamamışlar, birbirlerinden oldukça farklı nitelikler taşıyan eserler vermişlerdir. Bu topluluğa mensup edebiyatçılar, Ahmet Haşim'in sözleriyle bir "... kefâlet-i müteselsile ile birbine bağlı değillerdir. Onların her biri başka bir âlemin fecrine doğru yüz çevirmiş ve istiklâl içinde..."¹⁶ o yöne doğru bakıyorlardı. Hamdullah Suphi de Fecr-i Aticilerin birbirlerinden kopukluklarını "... Fecr-i Atî mensupları bir arada oldukları halde teker teker yaşadılar..."¹⁷ sözleriyle belirtiyor. Kendi içinde bir birlik kuramamış olması açısından Fecr-i Âti topluluğunun, ortaya koyduğu sanat ve edebiyat görüşleri, edebî eserleri ile Edebiyat-ı Cedidecilerin yaptıklarına bir şey ekleyememiş ve dolayısıyla onların izleyicisi konumunda kalmış olması doğal bir sonuçtur.

Ali Canib'i, kuruluşundan itibaren içinde yer aldığı bu topluluğun çalışmalarında biraz geri plânda görüyoruz. Onun Fecr-i Âli'deki konumu, daha çok edebî eserlerle katkıda bulunmak biçiminde olmuştur. Grubun toplantı ve polemiklerine katılmayışında Selanik'te bulunmasının rolü de olmakla birlikte, bundaki esas sebebi, yukarıda belirttiğimiz görüş ayrılıklarından kaynaklanan kopukluk faktörüne bağlamak daha doğru olur.

Şairin topluluğa katılışı "Fecr-i Âti kâtib-i umûmîsi Müfid Ratib imzasıyla bu teşekküle davet edici bir tezkere"¹⁸yi kabul etmek şeklinde gerçekleşmişti. O, bu davete uymakla birlikte, Fecr-i Aticilerin çalışmalarını ve eserlerini yeterince olgun bulmamak suretiyle topluluğun edebî anlayışlarını tam olarak benimsemediğini de ortaya koyar. Nitekim, bu dönemde *Servet-i Fünûri*"da yayımladığı tek yazısı olan bir "Musâhabe-i Edebiye"de topluluk üyelerinden Tahsin Nahid'in *Rûh-ı bî-kayd* ve Cemil Süleyman'ın *Timsâl-i Aşk* adlı eserlerini orijinalite açısından eleştirmiş ve dolaylı olarak topluluğun özeleştirisini yapmaya cesaret etmişti¹⁹. Fecr-i Âti encümen-i edebîsi bu eleştirel yazıyı yayımlamakla birlikte eklediği bir notta, yazarın görüşlerinin sadece kendini bağlayabileceğini; topluluğun bütünü için söz konusu olmayacağını be-

16 Hasan Âli Yücel, a.g.e., s. 70.

17 a.g.e., s. 59.

18 Sadettin Nüzhet Ergun, a.g.e., s. 408.

19 "Fecr-i Âti ve Muârizîni", *Servet-i Fünûri*, C. 38, S. 988, 29 Nisan 1326/11 Mayıs 1910, a. 407-410. Sadettin Nüzhet Ergun, bu tarihi, ufak bir dikkatsizlik sonucunda 26 Mart 1326 olarak belirtmiş (a.g.e. s. 408), Fevziye Abdullah Tansel de bu yanlışlığı sürdürmüştür.

lirterek Ali Canib'le bir ölçüde ters düştüğünü îma etmeyi de gerekli görüyordu²⁰.

Ali Canib, bu yazısı yayımlandıktan sonra artık toplulukla ilişkisini azaltma yoluna gider. Öyle ki, 1910 Mayıs ile Ekim ayları arasındaki sürede *Servet-i Fünûn'a* hiçbir şiirim göndermez. Nihayet grup içinde ortaya çıkan bir anlaşmazlık sonucunda topluluktan ayrılanlara katılarak Fecr-i Âti ile edebî bağını koparır²¹. Ancak, bu olayı izleyen birkaç ay içinde de onun aynı dergide yayımlanmış iki şiirini görüyoruz. Bunlar "Gözlerin" ve "Nedamet"²² başlığını taşıyor.

Ç- Genç Kalemler'de:

Ali Canib'in şiir hayatındaki Fecr-i Âti ve Genç Kalemler dönemleri arasında uzun bir süre yoktur. Başka bir deyişle, şair, sanatı kendi estetik çerçevesinde kabul eden Fecr-i Âti şiirinden uzaklaşıp ona muhalif bir konuma geçerken sağlam ve tutarlı görüşlere ulaşmak yolunda bir aşama geçirmemiştir. Dolayısıyla onu bu duruma getiren faktörleri yine bir etkilenme meselesine bağlamak gerekir. Ancak Ali Canib'in etkilenişindeki sebep bu kez daha çok sosyal bir nitelik taşımaktadır. Bu sebep de kendisini Ömer Seyfettin ve Ziya Gökalp'ın kişiliğinde göstermiştir. Şairin, Gökalp'la tanışmasını Sadettin Nüzhet Ergun şöyle anlatıyor:

"Aynı senenin sonlarında o zaman sadece Diyarbakir'li Ziya Bey denilen Ziya Gök Alp, "İttihadü terakki merkezi umumisi" azalışma seçilmiş, Selaniğ'e gelmişti. Eden tiyatrosunda bir piyes temsil ediliyordu. Ziya Bey'le Ali Canib de seyirciler arasında idiler. Merkezi umumî başkâtibi Nesimi Sârim, Ali Canib'in yanına gelerek "Ziya Bey, şurada bir locada bulunuyor; seninle görüşmek arzusundadır. O mu senin yanına gelsin, sen mi onun yanına gidersin" diyor. Ali Canib'in muvafakati üzerine Ziya Bey'in yanına gidiyorlar. Karanlık bir loca İçerisinde Ziya Bey, Ali Canib'e elini uzatıyor, safa geldiniz diyor. Fakat epey bir müddet hiç bir şey söylemiyor. Ali Canib, nadim ve mahcub oluyor. Ziya Bey bunu anlayarak yavaş yavaş açılıyor, "Genç Kalemler'de şiirlerinizi ve yazılarınızı okuyorum. Benim de edebiyat ve felsefeye merakım var.

20 Ali Canib'in bu ve diğer yazılarında öne sürdüğü edebî görüşler bir başka çalışmada değerlendirilecektir.

21 Bkz.: *Servet-i Fünûn*, C. 39, S. 1010, 30 Eylül 1326/13 Ekim 1910, s. 367.

22 C. /0, S. 1015, 4 Teşrin-isânî 1326/17 Ekim 1910, s. 7; C. 40, S. 1027, 27 Kânûn-ı evvel 1326/10 Ocak 1911, s. 297.

Görüşelim" diyor. Bundan sonra hemen her zaman evce de komşusu olan Ziya Bey'le buluşuyorlar"²³.

Bu sırada Ali Canib, Selanik'te Hâmid ve Hüsnü Beylerin çıkardığı *Hüsün ve Şiir* adlı dergide başyazarlık yapıyor ve şiirlerini yayımlıyordu. Aynı zamanda İttihat ve Terakki Cemiyetinde üye ve Talebe-i Hariciye Encümeni umumî kâtibi idi. Dergide görev alışı da, Cemiyetin teklif ve desteği sonucunda gerçekleşmişti²⁴. *Hüsün ve Şiir'e* yeni görüşleri yansıtabilecek bir nitelik kazandırmak gerektiği düşüncesi de Selanik'teki edebî çevrede oluşmaya başlıyordu. Bunun gerçekleşmesi yolundaki ilk adım da derginin adının değiştirilmesi ile atılmıştır. Ali Canib, kendisiyle 4 Eylül 1956 tarihinde yapılan bir konuşmada bu başlangıcı "Bu mecmuayı pek lenfatik ve çok Fecriâtikâri bulduğumuz için Âkil Koyuncu ile konuştuk, adını "Genç Kalemler"e çevirdik." ifadeleriyle belirtir²⁵. Dergide, Ali Canib -dolaylı da olsa- Servet-i Fünunculara yönelik ilk eleştirilerini ortaya koymaya başlıyordu. Edebiyat tarihimizde genellikle Genç Kalemler hareketi içinde Ömer Seyfettin'in başlatıp Ali Canib'in sürdürdüğü bir eleştiri biçimi olarak kabul edilen "Dün-Bugün" köşesini ilk kez Ali Canib *Hüsün ve Şiir* dergisinde başlatmıştır. Ömer Seyfettin de *Genç Kalemlerde*, hareketin savunduğu temel düşüncüyü belirten "yeni lisanla" ibaresini ekleyerek bu köşeye yer vermeyi sürdürecektir.

Şair, *Hüsün ve Şiir*'deki "Dün-Bugün" köşesinde Servet-i Fünunculardan Süleyman Nesib ve Süleyman Nazif ile Ömer Naci'nin "Kadınlığa Dâ'ir", "Alüfte" ve "Gözlerinin Karşısında" adlı şiirlerinin yanında "Gözlerin İçin", "Sükût" ve "Serâ'ir-i Hüsn ü Şi'r'in"²⁶ başlıklı şiirlerini yayımlamıştır. Bu şiirlerin yan yana yayımlanmasındaki amaç, okuyanları mukayeseye yöneltmek ve Servet-i Fünun şiirinin duygu, hayal ve dil anlayışını dolaylı olarak eleştirmektir. Ne var ki, Ali Canib'in bu üç şiirinin söz konusu öğeler bakımından Edebiyat-ı Cedidcilerin ürünlerinden farklı olduğunu ve onlara göre yenilik gösterdiğini öne sürmek güçtür. Onun "Dün-Bugün" köşesindeki manzumeleri, şiirinin ikinci ve üçüncü dönemlerine aittir. Dolayısıyla bu şiirlerin biçim ve öзде, Servet-i Fünun ve Fecr-i Âti'ye göre bir yenilik göstermesi

23 *Türk Şairleri*, C. I, s. 408. Bu tanışma olayı hakkında daha geniş bilgi için bkz.: Ali Canip Yöntem, "Ziya Gökalp'ın Matbuat Âleminde ilk Görünüşü", *Çınaraltı*, Y. 1, C. 1, S. 12, 25 Birinciteşrin 1941, s. 7- 10.

24 A. C. Yöntem, a.g.m., s. 8. Bu konuya getirilen ilginç bir yorum için bkz.: Hasan Âli Yücel, a.g.e., s. 72.

25 Hasan Âli Yücel, a.g.e., s. 197.

26 C. 1, S. 7, 3 Eylül 1326/16 Eylül 1910', s. 57; C. 1, S. 8, 21 Eylül 1326/4 Ekim 1910; a.g.d.'nin devamı olan *Genç Kalemler*, C. 1, S. 9 (1), s. 89. Bu şiir daha önce *Aşiyân* dergisinde yayımlanmıştır: C. 2, S. 26, 27 Şubat 1325/12 Mart 1910, s. 401.

söz konusu değildir. Bu durumda şairin, eleştirdiği şiir anlayışının sınırları içinde kalmak gibi bir çelişkiye düşmüş ve amacına pek ulaşamamış olduğunu belirtmek mümkündür.

Onun bütün bu çabaları, Türk edebiyatına millî bir nitelik kazandıran meşhur Genç Kalemler hareketinin temelini oluşturur. Ancak, hareketin başlaması için ilk adımı Ömer Seyfettin atacaktır. O, Canib'e yazdığı 15 Kânûn-ı sâni 1326/28 Ocak 1911 tarihli bir mektupla "...Geliniz Canib Bey, edebiyatta, lisanda bir ihtilâl vücûda getirelim..."²⁷ çağrısında bulunur. Bunu kabul eden şair, böyle bir çağrıyı Ziya Gökalp'a yaptı ve o da gelen öneriyi tereddüt etmeden benimsedi. Ayrıca Ali Canib'in, yayın ilkeleri konusunda müdahale etmemesi yolunda ittihat ve Terakki Cemiyeti genel merkezine yaptığı başvuru da kendisine gönderilen 12 Mart 1327/25 Mart 1911 tarihli bir yazı ile kabul ediliyordu²⁸.

Kendisine adını veren derginin 29 Mart 1327/11 Nisan 1911 tarihli ilk sayısıyla başlayıp yirmi yedi sayı devam etmiş olan Genç Kalemler edebî hareketi içinde Ali Canib etkin bir işleve sahiptir. Hareketin tenkitçiliğini yaparken hikâye ve şiir gibi türlerde de Örnekler verir.

Onun bu dönemdeki edebî faaliyeti, daha önceki dönemlerin tersine, sadece bu dergiyle sınırlı kalmıştır. *Genç Kalemlerde* on altı şiirini yayımlamış olan Canib'in, dönemin diğer dergilerinde hiçbir manzumesine rastlamıyoruz. Bununla birlikte onun edebî çalışmalarının yoğunluk kazanması da bu dönemde olmuştur. Edebiyat ve özellikle şiire dair öne sürdüğü görüşleri Genç Kalemler'in hareket noktalarını oluşturması bakımından önemli olduğu kadar, şiirindeki gelişmeleri yansıtması açısından da değer taşımaktadır²⁹.

Ali Canib, bu dönemde yazmış olduğu şiirlerde aruz veznini kullanmaya devam etmiştir. Şunu da belirtmek gerekir ki onun bu vezinle kaleme aldığı şiirleri "yeni davanın nazımda aruzla dahi başarılabilirliğine..."³⁰ güzel bir örnektir. Bunun yanında dili ve vezni işleyiş, yerli ve millî olana yönelik gibi biçim ve muhtevaya ait birçok yenilik, onun ilk kez bu dönemdeki manzumelerinde görülen dikkat çekici özelliklerdir.

27 Ali Canip Yöntem, *Ömer Seyfettin Hayatı ve Eserleri*, Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, İstanbul 1935, s. 10, 230.

28 Doç. Dr. İsmail Parlatır, "Genç Kalemler Hareketi İçinde Ömer Seyfettin", *Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, TTK Basımevi, Ankara 1985, s. 96.

29 Bkz.: 3. dipnot.

30 İsmail Habip, *Edebî Yeniliğimiz*, Devlet Matbaası, İstanbul 1931, s. 409.

Son olarak, onun Genç Kalemler arasında, duygu ve hayalce Servet-i Fünun şiirinden uzak olmayan; ancak dilce bu şiir anlayışını büyük ölçüde Türk edebiyatının gündeminden kaldıran eserler vücuda getirmiş olduğunu belirtmek yerinde olur.

D- Şiirde Son Yıllar:

Genç Kalemler hareketini izleyen yularda Ali Canib'in şiiri bütünüyle millî bir nitelik kazanmıştır. Aslında bu durum, 1912 sonrası Türk şiiri için de söz konusudur. Genç Kalemler hareketinin edebiyatımızdaki en büyük işlevi de öz ve biçimde bize has özelliklerin hakimiyetinin sağlanması yolunda ilk adımı atmak olarak kendini göstermiştir. Onların başlattıkları dili ve edebiyatı millileştirme hareketi 1910'lu yılların ikinci yarısında gittikçe gelişmiş, önce bu girişimlere karşı çıkan yazar ve şairlerin de katılımıyla edebiyatımız tamamen millî bir nitelik kazanmıştır.

Ali Canib'in 1912'den sonra yazdığı şiirlerde görülen ilk önemli özellik hece vezniyle yazılmış olmalarıdır. Şairin Genç Kalemler arasında yazdığı şiirlerde millî olmayan tek öge olan aruz da artık yerini hece veznine bırakmıştır. Ayrıca bu son şiirlerdeki dil de kural ve kelime bakımından tamamen Türkçeleşmiştir. Muhtevada ise doğa, günlük hayattan çizgiler, bireysel duygulanışlar gibi onun şiirlerinin geneli için artık birer monotem özelliğini kazanmış olan temalar devam ederken, İslamiyet öncesi Türklük, batının emperyalist tutumunu eleştiri gibi dönemin yeni ve yaygın temleri de görülmeye başlar.

Bu dönemin, onun şiir hayatındaki önemli özelliklerinden birisi de şiirlerinden yaptığı bir seçmeyi *Geçtiğim Yol*³¹ adlı bir kitapta toplamış olmasıdır. Bu, Ali Canib'in tek şiir kitabı olması bakımından önemli bir husustur. Şair, kitabına yazdığı "Geçtiğim Yol" başlıklı ön sözde şiir hayatının bir muhasebesini yapar. Eserde yer alan on yedi şiirden üçü ilk dönemin ürünleridir. Nazımdaki yeni yolunun ilk adımı olan "Benim Aşkım"ı da bu kitabına alan şair, diğer şiirlerinin hepsini dördüncü dönemde, *Genç Kalemlerde* yayımladıklarından seçmiştir. Bu seçim, onun şiir hayatının sonuna gelmiş bir şair olarak tercihini söz konusu dergiyle adaş olan dönemin aruz vezniyle yazılmış olmasına rağmen yerli ve millî olabilmış şiirlerinden yana yapmış olduğunu göstermektedir.

Şair, bu dönemde değişik türlerde yazdığı ürünlerini yine değişik dergilerde yayımlama yoluna gitmiştir. *Halka Doğru*, *Yeni Mecmua*, *Küçük Mecmua* ve *Türkiye Edebiyat Mecmuası* gibi dergiler, onun şiirdeki son yıllarında yazmış olduğu on üç şiirinin yayımlandığı yayın or-

31 Bkz.: 4. dipnot.

ganlandır. Bunlardan ilk üçü Türk Yurdu ve Türk Ocağı gibi ideoloji olarak Türkcülüğü benimseyen derneklerin ve Ziya Gökalp'ın çıkardığı dergilerdir. Bu özellikleri ile söz konusu dergiler de Ali Canib'in o dönemdeki düşünce yapısını yansıtır. Genç Kalemler hareketi sırasında milliyetçi tutumunu daha çok, edebî görüşlerini ve eleştirilerini içeren yazılarında gösterip şiirlerine aynı ölçüde yansımamayan şair, izleyen yıllarda gerek sosyal çevre içinde edindiği konum ve gerekse yazdığı şiirlerdeki biçim ve öz yapısı ile daha ileriye götürmüş ve geliştirmiştir. Ali Canib, 1920'li yıllarla birlikte çalışmalarını edebiyat tarihçiliği alanında yürütmüş, şiirle ilişkisini bu yönde sürdürmüştür. 21.3.1991.

II - ALİ CANİB'İN ŞİİRLERİ³²

A- Etkilemiş ve Arayışlar Döneminde Yazdığı Şiirler:

1- GAZEL

Ayâğ-ı bade elimde o yâr gönlümde
Çerâğ-ı hecr yanar gam-nisâr gönlümde

O zülf-i târ u perîşân-ı ham-be-ham işte
Takıldı kaldı niçin tarumar gönlümde

Yetiş a muğ-beçe sen bari bir kadeh doldur,
Bu şeb bir âteş ü büzn aşikâr gönlümde

Şarâb dîdeme bir lücce-i serâb-ı firak
Muzîk-ı ye's ü keder lâlezâr gönlümde

Abâ-be-dûş-ı ser-âzâdeyim taşır dururum
Melâl-i aşkı diyar u diyar gönlümde

Yazık garâm-ı şebâbım bugün tebâh oldu
Defin olduğu lâkin mezar gönlümde

Yazıldı safha-i divâna Cânibâ bu gazel
Ayâğ-ı bade elimde, o yâr gönlümde
(1318/1902; *Geçtiğim Yol*, s. 34-35.)

2- GAZEL

Yeni bir muğ-beçe gelmiş yine meyhanemize
Yeni bir zülf takılmış hele bak şânemize

Kâfirin başka cihetlerde mi bilmem gönlü
Kulak asmaz niye bir an bile efsânemize

³² Ali Canib, şiirlerinin büyük bir kısmında yazılış tarihlerini göstermiştir. Bu şiirlerin bir bölümü *Geçtiğim Yol* adlı kitapta toplanmakla birlikte, eserde yer alan manzumelerin tamamı daha önce çeşitli dergilerde yayımlanmıştır. Bu bakımdan, onun şiirlerindeki gelişimi daha iyi gösterebilmek amacıyla, söz konusu kitabı göz önünde tutmaksızın, şiirleri yazılış tarihlerine göre sıralamayı uygun bulduk. Ayrıca şairin bazı manzumelerinde yaptığı değişiklikleri de belirtme yoluna gittik.

Hele sabreyleyim bir dem o şâhin-i fu'âd
Tutulur damımıza aldanarak dânemize

Bir mey-i gabgab ile bir meze-i leb verse
Yeni bir neş'e doğar meclis-i mestânemize

Cânibâ işte bugün de yine bir fer verdin
Bir gazelcik ile dîvânçe-i kâşanemize

(1318/1902; *Geçtiğim Yol*, s. 36-37.)

3-

GAZEL'

Âlemde fikret-i beşerin reh-nümâsı yok
Efsûs ki bu illetinin bir devası yok

Dolmuş müdâm kan ile târîh-i kâ'inât
Hangi sahîfesinde aceb Kerbelâ'sı yok

Yâ Rab yetişmiyor mu ezâ-yı cihan bize
Bence cebennenin beşere iktizâsı yok

Nâbî gibi dalıp da derim bahr-ı hayretin
Keşîsi yok kenâresi yok nâhudâsı yok

Aldanma ey gönül feleğin ihtişamına
Bir dem gelir kıyar sana zîrâ hayası yok

Teslim eder bu sözlerini Cânib ehl-i dil
Zanneyleyim ki hikmetinin bir hatâsı yok

(1319/1903; *Geçtiğim Yol*, s. 38-39.)

B- Geçiş Süreci İçinde Yazdığı Şiirler:

4-

BENİM AŞKIM

Benim aşkım; zavallı bir çocuğun
Ba'zı çilgün, hayâtı müstahkır,

Ba'zı pek hasta, pek hazîn, yorgun
Ruhunun hisli bir temâsilidir.

Benim, aşkım, bu bir çiçek ki uzun
Ömrü yoktur; hemen solar ve erir;

Kır, kopar; her yerinde bir solgun
Tazelik var ki bak ne hoş ezilir.

Kır, kopar; lâkin atma sakla onu;
Bir zaman sonra bir hediyem olur

Sana öksüz, hazin, bükük boynu.
Kır, kopar... Âh kaçma zâlim, dur;

Beni âsî eder bu kirli firar;
Çünkü gencim, büyük gururum var.

(24 Kânûn-ı sâni 1322 /6 Şubat 1907; *Geçtiğim Yol*, s. 32-33.)

5-

NAĞME-İ DİL-HASTE

Kardeşim O. Naci Bey'e
-Paşalimanı'nda Bir Akşam-

Karşımda nûr-ı sâf u sefidiyle mübtesim
Titirdi Zühre; her taraf âlûde-i sükûn,
Deryada bir tefekkür-i mühim, keder-nümûn;
Çamlıkta bir nigâh-ı garîbâne mürtesim...

Yalnız, garîk-ı fikr idim; sahilin harâb,
Öksüzce sâkitiyyeti a'sârdan müdâm
İthaf ederdi ruhuma bin nuhbe-i peyâm,
Bin nuhbe-i peyâm ki meşhûn-ı iktirâb..

Âfâk şimdi reng-i remâdıyla büsbütün
Ağlar gibiydi nekbet-i ömr-i beşer için;
Nâgâh uzakta bir keman efgâna başladı;

Geldi udum hayâlime pür-âlem-i tebâh:
Birden bütün sirişk-i gamînim boşandı, âh
Ben ağladım, o nağme-i dil-haste ağladı!..

(Üsküdar, 15 Şubat 1322/28 Şubat 1907; *Bağçe*, C. 1, S. 6, 26 Ağus-
tos 1324/8 Eylül 1908, s. 6.)

"6- SPLANDİD PARKTA

Bütün vakar u şükûhuyla mihr-i âlem-tâb
 Olinıbos'un üzerinden gurûb ederdi; cihan
 Garîk-ı samt u sükûn; bir rehâvet-i bî-tâb
 Likâ-yı zerd-i tabî'atte mürtesemdi; hemen

Hemen inerci semâdan sürâdık-ı deycûr.
 Deniz, o rûh-küşâyîş; o sîne-i rengin
 Öperdi rıhtımı şimdi öperdi mest-i sürür
 Ve sanki gizlice tevdî' ederdi rikkat-çîn

Harîm-i sahile bin râz-ı şûh u sevdâ-fâm.
 Bütün ağaçların altı buket, buket insan
 Güzelliğiyle bezenmişti. Her tarafta hıram
 Ederdi kol kola gençler; şu yanda ba'zı nihân

Ve ba'zı pür-heleeân nağmelerle okşardı
 Bütün gönülleri nûşîn, latîf bir operet
 Onunla ba'zı küçük bir sadâ da şakrardı
 Ve şimdi büsbütün indi sürâdık-ı zulmet,

Bu anda bağçe bütün bir kibar hayatıyla
 Yaşardı.. Mösyö, madamlar pür-ibtisâm-ı vakar
 Şu karşı sahnede -ruhun biraz sebâtiyla
 Ve mûsikiyle beraber- o nükteler îsâr

Eden sevimli kızın san'at-ı dehâ'etine
 Bakardı; birden o son bir nigâh-ı iffetle
 Veda' edip kaçırverdi; sürür-ı san'atma
 Medîd inledi alkış sadâsı hürmetle!..

Sükût... Şimdi bütün bağçe mübtesim, sakin
 Dururdu. Lambaların her tarafta hande-künân
 Esîr-i şûh u kebûdîsi her likayı hazin
 Bir ihtizaz ile telsim ederdi; karşımdan

Geçerdi kol kola gençler; şu yanda Angaje'de
 Latif bir sarışın kız beş on kadeh biranın
 Dimağa verdiği mestîle sâf u tâbende
 Gülerdi; karşıda ba'zan hafice bir kemanın

Enîn-i rikkati titrerdi; tâ uzaklardan
 Pür-ibtisâm u emel ince ince dalgalanıp
 Gelirdi bâd-ı şeb-endûd-ı rûhber.. Ba'zan
 Bu yanda gizlice bir lıande-i garâm-âşûb

Huzûr-ı hüsn ü kemâlinde münşerih, handan
 Duran gönülleri tâ âsümân-ı hülyada
 Yaşattırırdı; ve zâten bu leyl-i neş'e-feşân
 Bütün şu bağçede, hattâ semâda, deryada

Birer cihân-ı sa'âdet, birer behişt-i hayâl
 Yaşardı şimdi bütün halk mest-i zevk olmuş
 Uçardı hep mütehayyil, uçardı pür-âmâl,
 Uçardı sanki semâlarda mübtesim, medhûş...

Bu anda perde açılmıştı: Penbeler giymiş
 Birer menekşe., hayır, nev-şüküfte bir gönce
 Bekâretiyle göründü latîf ü zevk-endîş
 Beş altı kız... Muzikayla bütün koşuştukça

"Ayaklarında kanadlarla sanki aşk u hayât"
 Uçardı; herkes o şık, penbe güllerin nûşîn
 Hevâ-yı nûkhet-i hüsnüyle mest ü pür-hevesât
 Yaşarken.. Âh evet ser-te-ser şetâret-çîn

Yaşarken indi hemen perde... Şimdi evvelki
 Sükût kapladı; herkes yavaş yavaş gidiyor
 Ve lambalar sönerek işte her taraf sanki
 Bir istirâhate muhtâc, şöyle dinleniyor

Gibiydi şûh u pür-ümmîd ben de çıkmış idim;
 Kamer, uzakta değil, surda sâf u müstesna
 Güzelliğiyle gülerdi; bütün semâ-yı besîm
 Garîk-ı râz-ı esâtîr ederdi bir hulyâ

Duran bu leyle-i mes'ûd u tehniyet, tebrik
 Yağardı cevî-i muhîtâta hande-i bârîk.

(Yalılar, Nisan 1323 /Nisan 1907; *Hüsün ve Şiir*, C. 1, S. 7, 3 Eylül
 1326/16 Eylül 1910, s. 56-57.)

7- HAZÂN LEVHALARINDAN

Akşam.. Güneş bulutların âgûş-ı ye'sine
Yatmış, hazin nigâh-ı ufûlüyle ağlıyor;
Bin lerze-i hırâs verip kalb ü hissine
Bir rîh-i giryedir bütün eşcârı sallıyor..

Afâk, hep dumanların altında muhtefî,
Bir nazra-i bükâ ile bâr âna muntazır;
Birkaç dakika sonra semâdan hafi hafi
Pür-lerze hâke serpiliyor eşk-i muhtazır.

Bir gök gürültüsüyle hamûşî-i kâ'inât
Bir lahza tarumar oluyor; şimdi bir figân,
Bir cûşîş-i bükâ vü elem.. Artık âsümân

Yalnız duman, ve hep mütemâdi teraneler..
Baktıkça bu levhaya bir tıfl-ı giryever,
Hâlinde ağlıyor sanırım dâ'imâ hayât..

(Yalılar, 12 Eylül 1323/25 Eylül 1907; *Bağçe*, C. 1, S. 18, 18 Teş-
rîn-i sanı 1324/1 Aralık 1908, s. 9-10.)

8- BÎR FEYLESOFA

O izdihâm-ı tetabbu'la önce bir mikdâr
"Budur esâs u hakikat" yolunda söylenmek
Ve sonra bir küçücük i'tirâzı istihkar
Edip de dinlemeden gizli gizli eğlenmek

Budur muhassala-i felsefât-ı idrâkin!.
Cihân-ı fennimizin ey güzide üstadı
Bütün bu nüktelerin belki doğrudur; lâkin
Şu mektebin yine bir şeyler anlar evlâdı

-Değil huzûr-ı kemâlinde arz-ı ma'lûmât;-
Birer su'âl-i mukadderle ister öğrenmek
Uçurduğun o balonlar nedir aceb?.. Heyhat,
Zavallı genç ile mu'tâdm üzre eğlenerek

Sükût eder, eser-i san'atın gibi her an
 Fezâ-yı târ-ı hayâlâta yükselirsin.. Gel
 Biraz suâle cevâb ver a hâce-i devrân
 Uçurduğun o balonlar nedir, garîk-ı emel?..

O izdihâm-ı tetabbu'la önce bir mikdâr
 "Budur esâs u hakikat" yolunda söylenmek
 Ve sonra bir küçücük i'tirâzı istihkar
 Edip de dinlemeden gizli gizli eğlenmek,

Hemen hemen bu mu öğrendiğin acerb (Ten)'den?,
 Değil azız filosof, gâye-i fünûn bu değil;
 ilâve et o kitaba bu sözleri benden:
 Biraz da kendim öğren, biraz da kendini bil!..

(Yalılar, 20 Teşrîn-i sâni 1323/3 Aralık 1907; *Bağçe*, C. 1, S. 16, 4
 Teşrîn-i sâni 1324/17 Kasım 1908, s. 9.)

9-

GURÛB

Muzlim ve kirli bir bulutun dest-i târına
 Bir hasta, bir verem gibi nevmîd ü bî-mecâl
 Terk eyliyor vücûdunu hurşîd-i zî-kemâl
 Her yer bir ısırâr-ı tahassürle pür-sükûn
 Seyreyliyor bu levha-i hüsrân u rikkati;
 Âfâkı kaplayan gecenin reng-i zilleti
 Resmeyliyor mekâbire bir haşyet-i elîni
 Her şâhsâr-ı servde bir bûm-ı nâlekâr
 Her kabr-i dil-harâbda bir gizli girye var

Bir hâb-ı sermedîye dalıp âlem-i hayât
 Cevf-i vasî'-i tâbma dolmuş nekâbirin

Bin tayf-ı âteşin!..

Ey mihr, böyle bir ebedî nazra-i veda',
 Bir gamze-i fütur ile bilmem ki sen niçin
 Serpmektesin bu yerlere hep giryeler bu gün?.

Bir nazra-i veda' ki her ruhu ağlatır,
 Hep seyreden sana ebedî bir gurûb der;

Ey mihr-i girye-ver,

Bir hand-i subhu yok mu bu ahzân-ı sânimin?..

(Selanik, gece, 11 Kânûn-ı evvel 1323/24 Aralık 1907; *Bağçe*, C. 1,
 S. 3, 4 Ağustos 1324/17 Ağustos 1908, s. 3-4.)

10- FOTOGRAFİSİNİN KARŞISINDA

Âh sen şimdi bir avuç toprak
mısın ey rûh-ı muğterib, heyhat,
Dâ'imâ en sonunda mahv olmak:
Bu mudur gâye-i hazîn-i hayât?.

Gözlerin, âh dâ'imâ baygın
Bir güzellikle mün'atıf, handan
Gözlerin şimdi bir mezar taşının
Zîr-i payında muhtefî mi? Figân!

Böyle baktıkça resmine, nâ-kâm
Rûh-ı aşkım inanmıyor buna hiç
"Ölmedim ben!" diyor o hüsn-i behîc.

Ölmedin şübhesiz; fakat bilsem
Nerdesin?. Belki bir küçük şebnem,
Belki bir katre-i sirişk-i garâm...

(Yalılar, 1323/1907; *Kadın*, S. 19, 16 Şubat 1324/1 Mart 1909, s. 8.)

11- GÖZLERİN İÇİN

Senin o gölgeli kirpiklerinle gözlerin âlı,
Bütün güzelliğinin ruhu işte onlardır;
O gözlerindeki mestâne ibtisâm-ı nigâh
- K i her gören onu bir mor menekşe ruhu sanır—

... zamanları baygın semâda
Uçan esîr-i bahârîyi andırır güzelim;
Senin o gölgeli kirpiklerinle gözlerinin
Önünde diz çökerek ağlamak budur emelim!.

Fakat niçin o derinliklerinde gaşy olarak
Hayâl ü hissime mahfice bir melâz arayan
Nazarlarım ona vakf-ı lihâza ettikçe

Çöker sabâh-ı garâmımda bir kederli gece?
Doğar bu leylenin ufkunda mübtekî, lertzân
Likâ-yı târ-ı savtıyla bir de mâh-ı firak?..

(1323/1907; *Hüsün ve Şiir*, C. 1, S. 7, 3 Eylül 1326/16 Eylül 1910, s.57.)

12-

KENDİMİZ İÇİN

-Kardeşim Akil'e-

Seher vakti.. Her yer garîk-ı letafet;
Uzaklarda solgun hilâl-i mükedder
Garîb ve elem-pûş yalnızca titrer.

Yolun bir müleyves kenarında şöyle
Perişan, perakende bir mest-i gam-hâr
Uyuklar, uyuklar, uyuklar, uyuklar..

Seher vakti.. Herkes şitâbân-ı verziş;
Pür-ümnîd ü âmâl dâ'im koşarlar..
Bu ser-mesti şöyle iterler, kakarlar..

Bu en doğru timsâlimiz şimdi işte:
Perişan, perakende bir mest-i gam-hâr
Uyuklar, uyuklar, uyuklar, uyuklar.

(Yalılar, 11 Mart 1324/24 Mart 1908; *Bağçe*, C. 1, S. 8, 9 Eylül 1324/22 Eylül 1908, s. 3.)

13-

BEN İSTERİM Kİ

Ben isterim ki hayâtım, velev ki zehr-âşâm
Mü'ebbed aşk ile âlûde bir kitâb olsun;
Ben isterim ki hayâtımda her sirişk-i garâm
Semâ-yı ş'i'rime menzûl bir sehâb olsun..

Garâmsız yaşayanlar hayâtı anlayamaz,
Garâmsız yaşayanlar o kimsesizdir ki
Sürer sefil ü muhakkar bir ömr-i mevt-âvâz.
Ben isterim ki bu râh-ı gamın ü çâlâki

Bütün kederle, teheyücle, gamla, hüsrarla
Didiklesin ve harâb eylesin şeb-i sevda..
Ben isterim ki, nihayet bu derd-i hicranla

Ebed-nişîn-i mezar olduğum dakika, semâ
Türâb-ı lahdime döksün sehâbelerle müdâm
Kederli, sıtmalî birçok sirişk-i ye's ü garâm..

(Selanik, Yalılar, 12 Mart 1324/25 Mart 1908; *Bağçe*, C. 1, S. 35, 17 Mart 1325/30 Mart 1909, s. 138.)

14- YAĞMURDAN SONRA

Dindi yağmur.. Ve şimdi hüzn-âgîn
 Bir tebessümle titreşen yorgun,
 Penbe, mâ'i, beyaz sehâbelerin
 Vech-i pîrâmeninde bir gülgûn

Gamze-i dil-firûz u rikkat-çîn
 In'itâf eyliyor soluk, mahzun
 ' Dinlenen sâha-i zemine.. Demin
 Asabî bir kadın kadar dil-hûn
 Ağlayan rûh-ı girye-i eşya

Şimdi sakın, gârîk-ı sâfiyyet
 Gülüyor nazra-i temaşaya.
 Ey zemin, ey senâ-yı pür-rikkat!

Size baktıkça bî-keder, kalırım;
 Sizi bir hand-i tesliyet sanırım.

(Selanik-Yalılar, 24 Mart 1324/6 Nisan 1908; *Kadın*, S. 18, 9 Şubat 1324/22 Şubat 1909, s. 5.)

15- YALNIZ BİR SAHNE

-Tahsin Nâhid Bey'e-

Donuk bulutların altında bir hazin akşam
 Bütün gönüllere bir hiss-i mükterib veriyor;
 Donuk bulutların altında bir nigâh-ı menâm
 Cihâna bir tütük-ı hâb-ı esmeri seriyor..

Geniş, fakat mütezayyık nefesleriyle deniz
 Ufukların ezeliyyet mesafesinde duran
 Huzûr-ı zilline yatmış, melûl ü ye's-engîz
 Uyukluyor, geçiyor fırka fırka rıhtımdan

Büyük, küçük, müte'âzım, vakur bir sürü halk..
 Şu yanda kolları yok bir dilenci kız muğlak
 Tazallümât-ı siyâhıyla inliyor. Herkes

Adımlarında kibârâne bir şemîni-i heves,
 Yavaş yavaş geçiyor. Tâ uzakta ay bîzâr
 Nazarlarıyla bu mahlûka ağlıyor...

Bu kadar.

(Selânik-Mısırh, 2 Mayıs 1324/15 Mayıs 1908; *Âşiyân*, C. 1, S. 11, 13 Teşrin-i sâni 1324/26 Kasım 1908, s. 243.)

16- BÎR KÖY HAYÂTI

-Edhem'e-

Âsûde bir sükûn;

Her yer tabî'atın ezeli rûh-ı müstenî
 Bir tarz-ı nâ'imî ile dinler.. Şerer-nümûn
 Şehrin, uzaktan akseder âvâz-ı şiveni

Bir ninnicik olur bu küçük köy hayâtına.
 Her yerde bir harâret-i safî.. Sönük sönük
 Telsim eder ağaçları bir båd-ı rûh-zâ:
 Karşımda tarlalarda eğilmiş, büyük küçük

Beş altı köylü zer' ile, toprakla uğraşır;
 Birkaç kadın da merkebe binmiş gıda taşır..
 Seyreyledikçe ben bu küçük ömr-i sâdeyi

Her şey, bütün gürültülü efkâr-ı vahime
 Bir lahzacik susar, dil-i vahdet-bed'idime
 İthaf eder bir el o sa'âdât-ı mürdeyi

(Kapıcılar Köyü, 3 Mayıs 1324/16 Mayıs 1908; *Kadın*, S. 9, 8 Kânûn-ı evvel 1324/21 Aralık 1908, s. 5.)

17- MUMUM İÇİN

-Doktor Cezmi Âgâh'a-

Mahmûr bir nigâh ile karşımda her zaman
 Gûyâ uyukluyor gibi mest ü hamûştur;
 Ba'zan bir insidâm-ı zefirimle pür-figân
 Bin ra'şe-i hirâs ile bir lahza çırpınır..

Bir lahza çırpınır, yine hâhişger-i sükûn
 Evvelki iktirâb-ı ta'ab-çîn ile durur,
 Tedkîk eder de çehremi, gûyâ uzun uzun
 Ağlar ezâ-yı ömrüme âlûde-i fütur..

Ey mum, sen ey zavallı şu'â'-ı hafâ-dehen
 Yek-rûh-ı pür-cefâ mı idik yoksa bir zaman
 Şîven-geh-i hayâtta bilsem seninle ben?.

Niçin bu i'tilâf-ı te'essür ki an-be-an
 Sen titredikçe ruhumu bir ra'şe kaplıyor,
 Sen ağladıkça bende de bir şeyler ağlıyor?..

(Selanik, Yalılar, 3 Haziran 1324/16 Haziran 1908; *Âşiyân*, C. 1, S. 12, 20 Teşrîn-i sâni 1324/26 Kasım 1908, s. 385-386.)

18- GECELERE DOĞRU

Semâ solgun, güneş gârib, hava yok;
Geniş bir sâha-i sebzîn ü sâmit
Durur müstağrak-ı hulyâ.. Ve birçok
Sehâ'ib pare pare zerd ü sâki't

Bakarlar cevvi-i bî-pâyân içinden.
Hemen karşımda, pür-heybet büyük bir
Ağaç efkâra dalmış, gark-ı nedfen
Olan a'sâra gûyâ nâle-çindir.

Semâ solgun, güneş gârib; bu yerler,
Bu tenhâyî-i pinhân-ı tabî'at
Asırlardan gelen elhânı dinler
Asırlardan gelen elhânı.. Heyhat!

O Kayser'ler, o İskender'ler işte
Birer hîçî birer hîçî-i mâzî,
Birer hîçî-i azmân-ı nühüfte..
Bu sahra, nakber-i nisyân-firâzî

O mâzînin, o bitmiş ihtişamın!..
Semâ solgun, güneş gârib.. Ser-â-pâ
Olimboz'larda bir dehhâş yangın
Verir enzâra bir hiss-i elem-zâ

Bu bir yangın, hayır bir sahn-ı hûnîn
Ki mâzîden akan kanlarla mâli;
O mâzîden ki bin elvâh-ı zerrin,
Bin akvâm-ı şükûh etmiş tevali.

Düşündüm, çeşm-i ahzânımda bir hiç,
Ve hep gûşumda bir feryâd-ı nisyân
Edip efkâr-ı târikimi tehyic
Hemen ruhumda bir âvâz-ı ısyân,

Hemen ruhumda bir nefret uyandı
Ben andıkça ezâ-yı ömr-i târı
Dil-i zarım telehhüflerle yandı..
Ve şimdi perde-i zulmet-nisârı

Kapanmıştı şeb-i deycûrun artık;
 Demin rûhumdaki ikrah u nâle,
 Demin rûhumdaki feryâd-ı muhrik
 Gidip mahv oldu âgûş-ı zılâle.

Bu dem artık siyah efkâra daldım;
 Hazîn, me'yûs Lir benlikle kaldım..

(Yalılar, 18 Haziran 1324/2 Temmuz 1908; *Bağçe*, C. 1, S. 4, 12
 Ağustos 1324/25 Ağustos 1908, s. 3.)

19- TÎMSÂL-Î HAYÂT

-Fikret ve Rişpen'e-

-Bana timsâl-i ömrü yaz..

-Dinle:

Üstü pejmürde, mest-i lâ-ya'kal
 Bir herif.. İşte bin meşakkatle
 Yürüyor. Her nazarca müsteskal

Bir kıyafet ki ba'zı hande-künân
 Düşüyor, kalkıyor, homurdanıyor;
 Baz'ı etrafa çarparak giryân
 Çehre-i zerdi muttasıl kanıyor...

-İstemem ben bu levh-i pâ-mâli,
 Bana timsâl-i ömrü yaz sen...

-Gel,

Gel de bak, seyri pek fena da değil,

Çok da dikkatli bakma, şöyle çekil
 Üstü pejmürde mest-i lâ-ya'kal
 Bir herif, ömrün işte timsâli!..

(Selanik-Yalılar, 20 Haziran 1324/3 Temmuz 1908; *Âşiyân*, C. 2,
 S. 20, 16 Kânûn-ı sâni 1325 /29 Ocak 1910, s. 213.)

20- BÜKÂ-YI GARÂM

-Ömer Seyfeddin Bey'e—

Sermedi bir karanlığın hâmûş
Perde-i iktirâbı altında
Uyuyor şimdi âfil ü medhûş
Derya..

Surda bir tek alîl kandilden
Serpilen bir şu'â'-ı dem-beste
Titriyor cev v içinde mahfiyyen.
İşte

Sermedi bir karanlığın hâmûş
Perde-i iktirâbı altında
Ağlıyor zâr u mükterib bir kuş. .
Ağlar,

Ağla ey nevha-i elem; zîrâ
Bu muhît-i sera'ir ü bakir
Bence aşkın misâl-i ebkemidir;-
Ağlar,

Çünkü her aşka bir bükâ lâzım!.

(Selanik, 24 Teşrîn-i sâni 1324/7 Aralık 1908; *Kadın*, S. 10, 15 Kâ-nûn-ı evvel 1324/28 Aralık 1908, s. 7.)

21- SERÂ'İR-İ HÜSN Ü Şİ'RİN

-Menekşe semâlara-

Her lahza rûh-ı aşkımı sen ağlatırken âh
Bilmem ki bir dakika aceb hisseder misin;
Bilmem ki bir dakika aceb ey perî-nigâh
"Mutlak bu giryeler bana â'iddü." der misin?

Niçin fezâ-yı hüsnüne baktıkça öyle¹ ben
Bir hiss-i girye-dâr verir her tebessümün?.
Düşmüş mü yoksa ince, soluk bir menekşeden
Sîmâ-yı ibtihâcına bir zıll-i pür-hüzün?.

Her hande-i bekâretinin ruhu giryedir,
Her hande-i bekâret ü şî'riyyetinde âh
Bir leyle-i mükedderin azlâli titreşir..

Âh ey perî-i rikkat-i bî-levs ü bî-günâh²
Bir türlü anlaşılmaz o şî'r-i mükevkebin;
Bilmem ki bir bedî'a-i hüzn ü keder misin?...³

(Selanik-Yalüar, 1 Şubat 1324/14 Şubat 1909; 1) *Âşiyân*, C. 2, S. 26, 27 Şubat 1325/12 Mart 1910, s. 401; 2) *Genç Kalemler*, C. 1, S. 9 (1), s. 89.)

1) 2/"böyle" 2) 2/"Baktıkça ağlatır beni ey şî'r-i bî-günâh" 3) 2/"Baktıkça ağlatır o hazîn rûh-ı enfesin".

22-

BİLİR MİSİN Kİ

Bilir misin ki bu ömrün, bu ömr-i derbederin
Fecâ'atinde de bir başka zevk-ı hissî var;
Sefil, çırpıyorken bu tengnâda hazîn,
Hazîn güler bana bir çehre-i tesellîkâr.

Bilir misin ki cedelsiz ve bî-nasîb-i melal
Geçen dakikalar insan için mezelletir;
O levs; o züll-i sefalet, o ihtiras, o cidal
O giryedir ki hayâta biraz hayât verir.

Her ihtiyâc-ı hayâtın devâ-yı şâfisi
Mü'ebbeden dökülen katre katre göz yaşıdır:
O bî-nasîbe meserrât pek yabancı kalır.

İnan inan beşerin her dakika, her nefesi
Bu kîr ü dâr-ı sefalette böyle dûr-â-dûr
Tesâdümât u tekâzâ-yı ömre medyundur.

(Yalılar, 1324/1908-1909; *Kadın*, S. 21, 2 Mart 1325/15 Mart 1909, s. 4.)